

PUIG SALELLAS, UN PATRIOTA D'AVUI

Juan-José LÓPEZ BURNIOL

Notari

El capvespre de l'1 de març de 1977, Josep Maria Puig Salellas —llavors degà del Col·legi de Notaris de Catalunya— ens va donar possessió de les nostres respectives notaries als opositors que les havíem guanyat en terres catalanes, després d'unes recents oposicions entre notaris. Recordo que l'acte, cuidat i discretament formal, va acabar amb unes paraules del degà en què va afirmar una cosa que mai he oblidat: «Tingueu sempre present —ens va dir— que totes les institucions sense excepció es justifiquen per un doble motiu: primer, seguir sent útils per a la satisfacció de l'interès social per al qual van ser concebudes, i, segon, ser més barates que l'alternativa». Quantes vegades, des d'aleshores, no hauré aplicat aquesta màxima a tota mena d'institucions, des de la monarquia a la més petita fundació! En tot cas, per si encara tenia algun dubte, aquell dia vaig ser conscient que estava davant d'un personatge notable, amb una personalitat que he vist després definida per una triple característica: (i) la que li va proporcionar des de sempre el seu origen, (ii) la que va cristal·litzar amb la seva formació i gràcies al seu esforç, i (iii) la que va renovar, dia rere dia, amb el seu compromís constant amb els interessos generals del país.

Respecte al seu origen, convé recordar que un dia de 1322 —l'any en que Jaume II va esposar Elisenda de Montcada— un tal Salellas, veí de la parròquia de Sant Sadurní, en el terme de Cruïlles, va atorgar codicil en què, després d'ordenar els seus sufragis amb el detall propi de la gent amb possibles (fins i tot va deixar «sis diners al polsador dels simbals de l'església»), va ordenar uns llegats i va nomenar marmessor el seu fill Jaume. Després d'això, el 7 d'octubre de 1388, el baró de Cruïlles i Peratallada, va atorgar a Pere Salellas —fill d'en Jaume— el dret a prendre aigua del torrent que discorre a prop «del vostre Mas Salellas». Des d'aleshores i al llarg

de sis-cents anys, la família Salellas va conèixer de tot: èpoques de bonança i temps de dificultats. L'últim de la saga va ser Melitó Salellas, que és recordat així: «Un home alt, prim, ben plantat, amb una espessa cabellera blanca. Era elegant, tant si portava un tern de bona tela anglesa, com si vestia de pana per anar al mercat de la Bisbal. Era políticament conservador i afirmava que, per ser-ho, sols fa falta un requisit: tenir coses per conservar». Va tenir dues filles, que es van casar, respectivament, amb un catedràtic i amb un militar, és a dir, fora del cercle social que podria dir-se'n propi. La pèrdua del cognom —imposada per la llei— va marcar el final formal d'aquesta història familiar, que ha estat narrada per Josep Maria Puig Salellas, el més gran dels néts de Melitó Salellas, en un rigorós estudi: *De remences a rendistes: els Salellas (1322-1935)*. Doncs bé, és impossible entendre Josep Maria Puig Salellas sense tenir clara la seva pertinença a una família que va ser una cèl·lula més d'aquella estructura social denominada *pairalista*, que —al dir de Vicens Vives— va fer de Catalunya una societat ordenada, amb un teixit social ben travat, estable i jerarquitzada, d'una banda, i dinàmica, d'una altra, les excel·lències i els límits de la qual han estat més o menys ponderats segons la perspectiva ideològica de l'observador. La vinculació sentimental de Puig a Can Salellas —el seu *lloc* per antonomàsia— és la prova més evident d'aquesta pertinença.

Sobre aquesta base, Puig Salellas va aconseguir una formació acurada. Llicenciat en dret i filosofia i lletres, va fer oposicions amb èxit a notaries en l'època de major dificultat d'aquesta carrera, ingressant per Ponts, on casà amb Mari-Llum Aleu, retornant —per usar les seves paraules— al «cercle social que podria dir-se propi», és a dir, al dels propietaris rurals. Poc després, va fer oposicions entre notaris, guanyant una plaça a Tarragona, que va servir amb rigor i solvència durant anys. D'allà va passar a Barcelona, on —poc després d'arribar— va accedir al deganat pel sistema llavors vigent de fet —la cooptació pel nucli dirigent dels notaris de Barcelona—, passant a integrar-se en la saga de grans notaris catalans, caracteritzats per transcendir l'àmbit estricte del seu ofici: Faus, Noguera, Roca-Sastre, Figa...

La qual cosa ens porta al tercer tret de la personalitat de Puig: el seu interès sostingut pels interessos generals del seu país. La càtedra Duran i Bas, l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, la Comissió Jurídica Assessora, el Consell Social de la Universitat de Barcelona, l'Institut d'Estudis Catalans, la Fundació Noguera, etc. van ser àmbits en els quals Puig va fer efectiva la seva participació en la gestió dels interessos col·lectius. L'he vist treballar en molts d'aquests llocs, sempre de la mateixa manera: actiu, rigorós, parc de paraules, efectiu... D'aquí ve que quan, a la mort de Lluís Figa,

Puig va escriure que amb Figa s'extingia una generació incomparable de notaris catalans, vaig pensar que s'equivocava: el final arriba amb la seva desaparició. Puig pertanyia al grup egregi de catalans que fan coses, molt diferent del dels que ens les conten, molt més nombrós.

En el funeral de Puig Salellas, la seva filla gran —Rosa— va dir que les fixacions vitals del seu pare, al llarg dels anys, havien estat la família i Catalunya. Crec que tenia raó: Puig Salellas era un patriota català. Ara bé, atesa la seva intel·ligència i la seva cultura, la seva afirmació nacionalista no s'esgotava en la simple exaltació romàntica d'arrel catòlica i formulació conservadora. Puig Salellas era molt conscient que la gairebé miraculosa preservació del sentiment nacionalista a Catalunya, a través dels segles i enmig de dos potents estats nació com Espanya i França, s'ha basat substancialment en la conservació d'una llengua pròpia i —en menys però no menyspreable mesura— d'un dret propi. Però sabia també perfectament que el futur nacional de Catalunya exigeix, a més a més de la preservació de la seva identitat, la superació de dos greus reptes: (i) la plena integració en la política catalana «dels altres catalans», que no s'aconseguirà mai d'una manera total per la via de l'assimilisme lingüístic i cultural més o menys coactiu, sinó per la formulació i l'assumpció d'una sèrie d'interessos compartits per tots els catalans, tant els d'origen com els sobrevinguts; (ii) l'establiment d'una Administració catalana caracteritzada per la seva eficàcia, ja que per a Puig, com per a molts altres catalans egregis, governar no és recrear el passat sinó administrar el futur. Al cap i a la fi, el patriotisme que subsistirà en un món globalitzat serà el sentit de pertinença a un grup humà, establert sobre un territori, que ha aconseguit articular un pla vinculant de convivència a la vegada just i eficaç.

Aquest plantejament general no va distreure, no obstant això, Puig Salellas d'una tasca a la qual es va sentir especialment cridat, potser per la seva excel·lent formació jurídica, i que va desenvolupar preferentment en diversos articles publicats per la *Revista de Llengua i Dret*. Em refereixo al desenvolupament del reconeixement del català com a llengua pròpia de Catalunya. Considero que l'aportació doctrinal de Puig a aquesta tasca —que al final va aconseguir un èxit ple amb la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística— ha estat decisiva. Puig va partir de la fixació del concepte de *llengua pròpia* en un doble sentit. En primer lloc, ens movem —segons ell— dins del mateix concepte de *propietat* i, per tant, en un pla «singularitzador», és a dir, identificador del país. I, en un segon aspecte, es projecta el concepte de *llengua pròpia* sobre el concepte de *doble oficialitat*, de la mateixa manera que aquest es projecta sobre aquell. I, d'aquest segon aspecte, Puig n'extreu una conseqüència transcendent: que el reconeixement

ment del català com a llengua pròpia de Catalunya no és una declaració ajurídica, de connotacions exclusivament històriques o culturals, sinó que s'integra en el conjunt del sistema català de doble oficialitat, modalitzant-lo en un triple sentit. En conseqüència, la llengua catalana passa a desenvolupar una triple funció legalment consagrada: (1) funció *identificadora* (llengua única de les institucions catalanes —sens perjudici del sistema de doble oficialitat— i identificadora del territori). 2. Funció *resolutòria* (llengua preferent per resoldre les situacions de conflicte). 3. Funció *normalitzadora* (llengua necessària, l'ús de la qual ha de ser normalitzat mitjançant un tracte de favor).

Josep Maria Puig Salellas va treballar molt i ho va fer de manera reflexiva i eficaç. Va ser tan intel·ligent com escèptic, tan fidel com irònic, tan ferm com prudent, tan afectiu com contingut, i tan valuós —en fi— com discret. Va servir de manera molt distingida la seva pàtria, que —gràcies al seu llegat i al d'altres com el seu— ha estat, sens dubte, més rica i plena.